

2. Az ellendiskurzus /Részlet/

A neoavantgárdot *ellendiskurzusnak* tekintő megközelítések az irányzatnak a hivatalos kultúra és társadalom jelenségeire, működésére vonatkozó kritikai és/vagy felforgató hatóerejét emelik ki. E megközelítés szerint a neoavantgárd művészet az elismert-támogatott kultúrához képest olyan gyakorlatokat és termékeket hozott létre, amelyek a hivatalos kultúra képviselőinek, intézményeinek, jelképeinek, normáinak bírálatára törekszenek, illetve ezeket rombolják, felforgatják, átértelmezik. Az ellendiskurzus egyaránt lehet nyíltan politikai karakterű, vagy a politikai aktivitást elutasító jellegű. Ennek megítélését azonban nehezíti, hogy a korszakban az *apolitikus magatartás*, a programszerű *politikai aktivitás*, illetve a *passzív rezisztencia* politikája és az *antipolitika* straté-

giái³ nem különültek el egyértelműen egymástól – a művészet területén sem. A neoavantgárd politikai jelentőségével foglalkozó irodalom többnyire hangsúlyozza, hogy az irányzat politikai, esetleg ellenzéki diskurzusként történő elismerése elsősorban a korszak sajátos viszonyainak figyelembevételére alapozható. „Egy olyan társadalomban, amelyből hiányzik az irányító piaci logika, s ahol az élet fő rendezője az ideológia, még a legegyszerűbb ruhadarab is nyilvánvaló politikai üzenetet hordozhat. Az ideológiai meggyőződésnek eme ártatlan kifejeződései azonban távolról sem merülnek ki az olyan hagyományos utalásokban, mint például a hajviselet vagy az öltözködés. (...) A politikai ellenállás kódolt szóhasználata legalább annyira átfogó volt és kifinomult, mint a nyugati társadalmak szubkulturális forradalmaié.”⁴ A Szántó András által körvonalazott, elsősorban az ellenállás *kontextuális* összetevőire koncentráló megközelítésmód érzékelhetően más perspektívából ragadja meg az ellendiskurzus problémáját, mint azok, akik *tartalmi* vagy *tematikus* elemek alapján határozzák meg, hogy mi számít ellendiskurzusnak. Bodor Béla például – Eörsi István, Petri György, Balaskó Jenő művei alapján – a következőképpen határozza meg az ellendiskurzus alapelemeit: a *jó ízlés*, a *szexualitás*, a *vallás* és a *politika* általánosan elfogadott szabályainak megsértései.⁵

Erre az ellentmondásos jelentés-, illetve értékképző

³ Lásd Dávidházi Déter: „Per passivam resistantiam”. Egy politikai magatartásforma értékeléséhez. In Dávidházi Péter: *Per passivam resistantiam. Változatok hatalom és írás témájára*. Budapest, Argumentum, 1998. 29–50.; valamint Konrád György: *Az autonómia megkísérlése. Antipolitika*. Budapest, Codex Rt. 1989. 166–167, 351–352.

⁴ Szántó András: A csendtől a polifóniáig. In Mészöly Susanne (szerk.): *Polifónia. A társadalmi kontextus mint médium a kortárs magyar képzőművészetben*. Budapest, Soros Alapítvány Kortárs Művészeti Központ, 1993. 24.

⁵ Bodor Béla: A lírai ellenbeszéd alakzatai, különös tekintettel Eörsi István, Balaskó Jenő és Petri György költészetére. *Kalligram*, 2002/3. 35–59.